

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

ОСНОВИ СОЦІОЛІНГВІСТИКИ

Методичні вказівки
та матеріали для організації самостійної роботи для здобувачів
вищої освіти першого (бакалаврського) рівня денної форми навчання за
спеціальністю В11 «Філологія» («Прикладна лінгвістика»)

Електронний ресурс

Рецензенти:

М. П. Бобро – кандидат філологічних наук, доцент кафедри загального та прикладного мовознавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

О. В. Медведь – кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут».

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 1 від 23 жовтня 2025 року)*

О-75 **Основи** соціолінгвістики: методичні вказівки та матеріали для організації самостійної роботи для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня денної форми навчання за спеціальністю В11 «Філологія» («Прикладна лінгвістика») [Електронний ресурс] / уклад. Ю. В. Крапива. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. – (PDF 18 с.)

Методичні вказівки містять загальну характеристику дисципліни, плани лекційних занять, питання та завдання для самопідготовки студентів, список рекомендованої літератури й електронних ресурсів.

УДК 81'42

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2025
© Крапива Ю. В., уклад., 2025

ЗМІСТ

Передмова	4
Плани лекційних занять.....	5
Термінологічний мінімум.....	15
Тематичні питання до заліку.....	16
Список використаної літератури	17

ПЕРЕДМОВА

Мета викладання навчальної дисципліни «Основи соціолінгвістики» – ознайомити студентів із понятійним апаратом і теоретичними положеннями сучасної соціолінгвістики, методами й прийомами соціолінгвістичного аналізу. Основні завдання вивчення дисципліни такі: 1) розглянути базові поняття соціолінгвістики; 2) вивчити проблематику цієї науки; 3) простежити залежність мови від соціальних чинників; 4) визначити роль мови в житті суспільства; 5) ознайомитися з методологією соціолінгвістики.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

1) засвоїти понятійний апарат сучасної соціолінгвістики, методи й прийоми соціолінгвістичного аналізу;

2) уміти застосовувати набуті теоретичні знання під час аналізу й систематизації соціолінгвістичних даних.

Навчальна дисципліна розрахована на 1 семестр (восьмий) і передбачає отримання 3 кредитів.

На вивчення курсу відведено 90 годин – 28 лекційних годин і 62 години самостійної роботи студента, яка полягає в опрацюванні рекомендованої літератури й електронних джерел.

Запропоновані методичні вказівки містять плани лекційних занять, питання й завдання для самопідготовки студентів, список рекомендованої літератури й електронних ресурсів.

ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Соціолінгвістика як наука й навчальна дисципліна (4 год.)

1. Предмет і проблематика соціолінгвістики.
2. Витоки соціолінгвістики.
3. Соціолінгвістика й соціологія мови.
4. Напрями сучасної соціолінгвістики.
5. Етапи розвитку української соціолінгвістичної традиції.
6. Здобутки й перспективи української соціолінгвістики.

Термінологічний мінімум

Діахронна соціолінгвістика, експериментальна соціолінгвістика, макросоціолінгвістика, мікросоціолінгвістика, синхронна соціолінгвістика, соціолінгвістика, соціологія мови.

Завдання й запитання для самоконтролю

1. Заналізуйте витоки соціолінгвістики.
2. Уточніть предмет соціолінгвістики.
3. Назвіть основні напрями сучасної соціолінгвістики.
4. Розкрийте специфіку діахронної соціолінгвістики.
5. Перерахуйте етапи розвитку української соціолінгвістичної традиції.
6. Схарактеризуйте здобутки української соціолінгвістики.
7. Окресліть перспективи розвитку української соціолінгвістики.

Рекомендована література й електронні джерела

1. Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця : ТВОРИ, 2020. 920 с.
2. Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики. Київ : КМА, 2010. 243 с.
3. Соколова С. О. Актуальні проблеми сучасної української соціолінгвістики. *Українська мова*. 2019. № 1. С. 36–44.
4. Соціолінгвістика: Інтеграційний напрям досліджень. Навчальна дисципліна / за ред. Галини Мацюк. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 280 с.
5. Соціолінгвістичні студії / за заг. ред. Л. О. Ставицької. Київ, 2010. 288 с.
6. Boxer D. Applying Sociolinguistics. Domains and face-to-face interaction. 2002. 244 p.
7. Journal of Sociolinguistics. *Wiley Online Library*. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/journal/14679841?msocid=3b0ee633c05466bb0094f2d4c14667c0>.

8. Sociolinguistics. *EBSCO*. URL: <https://www.ebsco.com/research-starters/language-and-linguistics/sociolinguistics>.

9. Sociolinguistics. *Encyclopaedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/science/sociolinguistics>.

Тема 2. Соціально-комунікативна система (4 год.)

1. Поняття «код», «субкод», «мовна спільнота», «комунікація», «соціально-комунікативна система».
2. Літературна мова (стандарт).
3. Койне. Лінгва франка.
4. Соціальна диференціація мови.
5. Співвідношення підсистем національної мови в мовленнєвій практиці носіїв певної мови. Принцип функціональної доповнюваності.
6. Міжнародна мова. Мова глобального спілкування.
7. Перемикання кодів.
8. Чинники, що впливають на процес перемикання кодів.

Термінологічний мінімум

Варіативність мови, етнічна мова, код, кодифікація, койне, комунікація, лінгва франка, літературна мова (стандарт), міжнародна мова, мова глобального спілкування, мовна спільнота, національна мова, перемикання кодів, просторіччя, професійна мова, регістри мови, сленг (сленгізм), соціальна група, соціальна диференціація мови, соціальна роль, соціально-комунікативна система, соціолект (соціальний діалект), стандартизація, субкод, сфера використання мови, сфера спілкування.

Завдання й запитання для самоконтролю

1. Визначте поняття «соціально-комунікативна система».
2. Назвіть основні характеристики літературної мови.
3. Схарактеризуйте поняття «койне», «лінгва франка».
4. Розкрийте причини виникнення та специфіку мови глобального спілкування.
5. Поясніть поняття «код», «перемикання кодів».
6. Заналізуйте чинники, що впливають на процес перемикання кодів.

Рекомендована література й електронні джерела

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
2. Валігура О. Р., Костанда І. О. Становлення мовних норм: процеси кодифікації лексичної норми у Європі та Стародавньому Китаї.

Закарпатські філологічні студії. Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 18. С. 173–179.

3. Демченко В. Про значення терміна койне в соціолінгвістиці. *Мова і суспільство*. 2012. Вип. 3. С. 54–58.

4. Загнітко А., Кудрейко І. Соціолінгвістика: предметно-поняттєвий апарат. *Вісник Львівського університету*. Серія філологічна. 2009. Вип. 46. Ч. 1. С. 16–25.

5. Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця : ТВОРИ, 2020. 920 с.

6. Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики. Київ : КМА, 2010. 243 с.

7. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.

8. Соціолінгвістичний глосарій. Мова у соціальному вимірі: методичні вказівки та матеріали до наукового семінару для студентів 3 курсу денної форми навчання / уклад. Крапива Ю. В. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. С. 11–16.

9. Соціолінгвістика: Інтеграційний напрям досліджень. Навчальна дисципліна / за ред. Галини Мацюк. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 280 с.

10. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови. Київ, 2005. 464 с.

11. Sociolinguistics. *Encyclopaedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/science/sociolinguistics>.

12. Crystal D. A Global English. URL: <https://www.davidcrystal.com/Files/BooksAndArticles/-4953.pdf>.

13. Romaine S. Language in Society: An Introduction to Sociolinguistics. Oxford University Press, 1994. 235 p.

14. Trudgill P. A Glossary of Sociolinguistics. Edinburgh University Press, 2003. 148 p.

15. Trudgill P. Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society. Penguin Books, 2000. P. 147–164.

Тема 3. Мовна ситуація (4 год.)

1. Поняття «мовна ситуація».
2. Основні параметри для опису мовної ситуації (типи мов, їхні функції та статус, кількість носіїв, оцінювання мов).
3. Типи мовних ситуацій.
4. Зміни мовної ситуації під впливом змін суспільного характеру.
5. Своєрідність мовної ситуації в Україні.
6. Суржик як специфічна ознака мовної ситуації в Україні.

Термінологічний мінімум

Атрибут мови, вернакуляр, демографічна потужність мови, домінантна мова, конфігурація мов, креольська мова, мова широкої комунікації, мовна ситуація, мовна ситуація ендоглосна / екзоглосна, мовна ситуація збалансована / незбалансована, оцінка мови, піджин, статус мови, суржик, функціональна потужність мови.

Завдання й запитання для самоконтролю

1. Розгляньте різні трактування поняття «мовна ситуація».
2. Назвіть параметри мов, важливі для опису мовної ситуації.
3. Побудуйте конфігурацію мов у певній країні.
4. Визначте типи мовних ситуацій.
5. Схарактеризуйте своєрідність мовної ситуації в Україні.
6. Уточніть поняття «суржик» і назвіть сфери його побутування.

Рекомендована література й електронні джерела

1. Антисуржик / за заг. ред. О. Сербенської. Львів, 1994. 152 с.
2. Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця : ТВОРИ, 2020. 920 с.
3. Залізняк Г., Масенко Л. Мовна ситуація Києва: день сьогоднішній та прийдешній. Київ, 2001. 94 с.
4. Масенко Л. Т. Суржик: між мовою і язиком. Київ, 2011. 135 с.
5. Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики. Київ : КМА, 2010. 243 с.
6. Масенко Л. Т. Мова і політика. Київ : Соняшник, 1999. 100 с.
7. Мовна політика та мовна ситуація в Україні: Аналіз і рекомендації / за ред. Юліане Бестерс-Дільгер. Київ, 2008. 363 с.
8. Соколова С., Залізняк Г. Особливості сучасної мовної ситуації України у дзеркалі соціології та соціолінгвістики. *Українська мова*. 2018. № 2. С. 3–19.
9. Тараненко О. О. Мовна ситуація та мовна політика в сучасній Україні (на загальнослов'янському тлі). *Мовознавство*. 2003. № 2–3. С. 30–55.
10. Труб В. М. До проблеми мовного планування в поточній мовній ситуації в Україні. *Соціолінгвістичні студії*. Київ, 2010. С. 36–44.
11. Узунов С. Мовна ситуація в Україні: білінгвізм чи диглосія? *Українське мовознавство*. 2014. Вип. 1. С. 81–93.
12. Todd L. Pidgins and Creoles. London and New York: Routledge, 1990. 78 p.
13. Trudgill P. Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society. Penguin Books, 2000. P. 119–146.

14. Zokirov M. T. To typology of language situations. *ISJ Theoretical & Applied Science*. 2021. Issue 11, Vol. 103. P. 706–710. DOI: <https://dx.doi.org/10.15863/TAS>.

Тема 4. Двомовність (4 год.)

1. Поняття «двомовність». Типи двомовності.
2. Білінгвізм і диглосія.
3. Мовна компетенція білінгвальних комунікантів.
4. Способи формування індивідуальної двомовності. Поняття «рідна мова». Дитяче мовлення білінгвів.
5. Конфігурація переважання. Домінантна мова.
6. Мовна інтерференція. Змішання мов.
7. Напівмовність.

Термінологічний мінімум

Багатомовність, білінгвізм, білінгвізм індивідуальний, білінгвізм масовий, двомовність, державна мова, диглосія, домінантна (основна) мова, друга мова, змішання мов, інтерференція, комунікативна компетенція, материнська мова, мовленнєва поведінка, мовна компетенція, мовна особистість, офіційна мова, перемикання кодів, перша мова, рідна мова, соціальний престиж, сфера використання мови.

Завдання й запитання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «двомовність».
2. Назвіть та схарактеризуйте типи двомовності.
3. Розкрийте специфіку індивідуального білінгвізму.
1. Визначте та порівняйте поняття «мовна компетенція» й «комунікативна компетенція».
4. Сформулюйте умови вільного перемикання з однієї мови на іншу.
5. Назвіть причини виникнення мовної інтерференції.
6. Наведіть приклади мовної інтерференції на різних рівнях мови:
а) фонетичному; б) морфологічному; в) лексико-семантичному;
г) синтаксичному.
7. Опишіть дистрибуцію мов і їхнє функціональне навантаження в умовах білінгвізму.
8. Побудуйте конфігурацію домінування для конкретних випадків двомовності.

Рекомендована література й електронні джерела

1. Волошок І. Ю. Інтерференція та її типи на різних мовних рівнях. *Педагогічні науки*. 2012. Вип. 62. С. 81–85.

2. Загнітко А. Кваліфікаційні та класифікаційні ознаки білінгвізму: аспекти, різновиди, методи. *Лінгвістичні студії*. 2013. Вип. 26. С. 209–219.
3. Крапива Ю., Гоф Є. Своєрідність білінгвальної комунікації. *Південний архів : зб. наук. праць. Філологічні науки*. Вип. LXVIII. Херсон, 2017. С. 163–165.
4. Крапива Ю. В. До питання про білінгвізм. *Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна*. Серія: Філологія. 2015. Вип. 73. С. 20–22.
5. Матвеєва Н. Р. Терміни «білінгвізм» і «диглосія» в соціолінгвістичній традиції. *Мовознавчий вісник*. 2019. № 26. С. 130–136.
6. Русанівський В. М. Споріднена і віддалена двомовність як об'єкт сучасної лінгвістики. *Мовознавство*, 2007. № 1. С. 3–5.
7. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія (1290 термінів і понять). Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
8. Семчинський С. В. Загальне мовознавство. Київ, 1996. 416 с.
9. Шумарова Н. П. Мовна компетенція особистості в ситуації білінгвізму. *Київ*, 2000. 284 с.
10. Bialystok E. Bilingual education for young children: review of the effects and consequences. *Int J Biling Educ Biling*. 2018. № 21(6). P. 666–679.
11. Chomsky N. Syntactic Structures. The Hague: Mouton, 1957. 117 p.
12. Genesee F. Bilingual first language acquisition: Exploring the limits of the language faculty. *Canadian Psychological Association*. 2015. Vol. 56, № 1. P. 6–15.
13. Krapyva Yu., Sukhovii M. Dynamics of acquiring bilingualism in childhood. *Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи : зб. матеріалів XLI Міжнарод. наук.-практ. інтернет-конф., 25 вересня 2024 р. Переяслав, 2024. Вип. 41. С. 152–155.*
14. Myers-Scotton C. Multiple Voices: An Introduction to Bilingualism. Malden: Blackwell, 2006. 457 p.
15. Romaine S. Bilingualism. Wiley-Blackwell, 1995. 402 p.

Тема 5. Мовна політика й мовне планування (4 год.)

1. Завдання та складники мовної політики.
2. Типи мовної політики.
3. Мовна політика в умовах екzogлосної мовної ситуації.
4. Мовні конфлікти.
5. Мовне будівництво. Кодифікація мови.
6. Мовне планування.
7. Планування функціонування мов.

Термінологічний мінімум

Кодифікація мови, корпусне планування, мовна політика, мовне будівництво, мовне планування, соціальний престиж, стандартизація, статусне планування, уніфікація.

Завдання й запитання для самоконтролю

1. Назвіть завдання та складові мовної політики.
2. У чому полягає особливість мовної політики в умовах екzogлосної мовної ситуації?
3. Чи можливо уникнути мовних конфліктів?
4. Заналізуйте мовну політику в галузі освіти в багатомовній країні.
5. У чому сутність мовного планування?
6. Розкрийте специфіку мовної політики й мовного планування в сучасній Україні.

Рекомендована література й електронні джерела

1. Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця : ТВОРИ, 2020. 920 с.
2. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (25.04.2019). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>.
3. Залізник Г., Масенко Л. Мовна ситуація Києва: день сьогоднішній та прийдеший. Київ, 2001. 94 с.
4. Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики. Київ : КМА, 2010. 243 с.
5. Масенко Л. Т. Мова і політика. Київ : Соняшник, 1999. 100 с.
6. Мовна політика та мовна ситуація в Україні: Аналіз і рекомендації / за ред. Юліане Бестерс-Дільгер. Київ, 2008. 363 с.
7. Мовне законодавство і мовна політика: Україна, Європа, світ. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 688 с.
8. Портал мовної політики. URL: <https://language-policy.info/2015/02/scho-take-movna-polityka/>.
9. Про Концепцію державної мовної політики. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161/2010#Text>.
10. Рощина Ю. Корпусне планування мови як складник державної мовної політики: теоретико-методологічний аспект. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2015. Вип. 1 (13). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2015_1_10.
11. Руда О. Г. Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі. Київ, 2012. 232 с.
12. Тараненко О. О. Мовна ситуація та мовна політика в сучасній Україні (на загальнослов'янському тлі). *Мовознавство*. 2003. № 2–3. С. 30–55.

13. Труб В. М. До проблеми мовного планування в поточній мовній ситуації в Україні. *Соціолінгвістичні студії*. Київ, 2010. С. 36–44.

14. Cooper R. *Language Planning and Social Change*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989. 224 p.

15. Crystal D. *Language Death*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. 198 p.

16. Grenoble L., Whaley L. *Endangered Languages: Current issues and future prospects*. Cambridge: University Press, 1998. 361 p.

17. Le Page R. B. *The National Language Question: Linguistic Problems of Newly Independent States*. Oxford University Press (for the Institute of Race Relations), 1964. 81 p. URL: <https://archive.org/details/nationallanguage0000lepa/page/18/mode/2up>.

18. Spolsky B. *Sociolinguistics*. Oxford University Press, 2008. 128 p.

Тема 6. Методи збирання матеріалу під час соціолінгвістичних досліджень (4 год.)

1. Основні методи для збирання матеріалу під час соціолінгвістичних досліджень.

2. Лонгітюдні дослідження.

3. Соціолінгвістичний експеримент.

4. Експериментальні соціолінгвістичні дослідження В. Лабова.

5. Пілотні дослідження.

6. Питальник.

Термінологічний мінімум

Анкетування, вибірка, вибірка квотна, вибірка кластерна, вибірка пропорційна, вибірка репрезентативна, дослідження лонгітюдне, дослідження пілотне, інтерв'ю, мовленнєва поведінка, мовна компетенція, мовна особистість, опитування, питальник, спостереження, соціолінгвістичний експеримент, тестування.

Завдання й запитання для самоконтролю

1. Визначте поняття «вибірка». Назвіть типи вибірок.

2. Перерахуйте методи збирання соціолінгвістичних даних.

3. Опишіть будову анкети для збирання соціолінгвістичних даних, схарактеризуйте типи запитань під час анкетування.

4. Розкрийте специфіку включеного спостереження.

5. Назвіть мету проведення інтерв'ю.

6. Схарактеризуйте тестування як спосіб перевірити мовну компетенцію.

Рекомендована література й електронні джерела

1. Булах І. Є. Комп'ютерна діагностика навчальної успішності. Київ : ЦМК МОЗ України, УДМУ, 1995. 221 с.
2. Вербець В. В. Методологія та методика соціологічних досліджень : навч.-метод. посіб. 2-ге вид., доп. і перероб. Рівне : РДГУ: Інститут соціальних досліджень, 2006. 167 с.
3. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація. Київ : Академія, 2006. 256 с.
4. Дослідження лонгітюдне. URL: <https://publish.com.ua/nashi-dni/doslidzhennya-longityudne-tse-naukovij-metod-shcho-zastosovuetsya-v-sotsiologii-ta-psikhologii-istoriya-ta-osoblivosti-doslidzhennya.html#:~:text=%D0%9B%D0%BE%D0%BD%D0%B3%D1%96%D1%82%D1%8E%D0%B4%D0%BD%D0%B5%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20-%D0%20%D1%86%D0%B5%20%D1%82%D0%B0%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%20%D1%83%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D1%86%D1%96%2C,%27%D1%94%D0%BA%D1%82%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%81%D1%83%D1%82%D1%82%D1%94%D0%B2%D0%BE%20%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%8E%D1%8E%D1%82%D1%8C%20%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%B2%D1%96%20%D1%97%D0%BC%20%D0%BF%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BA%D0%B8>
5. Пілотне дослідження в галузі досліджень. URL: <https://www.greelane.com/uk/%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0-%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F-%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96-%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B8/pilot-study-3026449/>.
6. Дубасенюк О. А. Методологія та методи науково-педагогічного дослідження. Житомир : Полісся, 2016. 256 с.
7. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Київ, 2003. С. 389–391.
8. Лисенко Л. В. Дослідження мовних стереотипів методом соціолінгвістичного експерименту. *Науковий вісник ХДУ. Серія «Германістика та міжкультурна комунікація»*. 2020. № 1. С. 163–169. DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2020-1-25>.
9. Шумарова Н. П. Мовна компетенція особистості в ситуації білінгвізму. Київ, 2000. 284 с.

Тема 7. Методи оброблення й подання соціолінгвістичних даних (4 год.)

1. Оброблення матеріалу, зібраного під час соціолінгвістичних досліджень.
2. Способи подання взаємозалежності змінних.
3. Кореляція демографічних і лінгвістичних змінних.
4. Оцінювання вірогідності отриманих даних.
5. Подання статистичних результатів.
6. Аналіз писемних джерел.

Термінологічний мінімум

Дійсна середня частота, імовірна похибка у визначенні середньої частоти, інтервал «дійсної середньої», кореляційний аналіз, кореляція негативна, кореляція позитивна, середнє квадратичне відхилення, середня вибіркова частота, «хі-квадрат» критерій.

Завдання й запитання для самоконтролю

1. Схарактеризуйте методи аналізу й інтерпретації отриманих даних.
2. Порівняйте переваги різних способів подання результатів соціолінгвістичних досліджень.
3. Визначте роль статистичних методів в оцінюванні вірогідності отриманих даних.
4. Визначте доцільність застосування аналізу писемних джерел під час соціолінгвістичних досліджень.

Рекомендована література й електронні джерела

1. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Київ, 2003. С. 389–391.
2. Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики. Київ : КМА, 2010. 243 с.
3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. С. 357–359.
4. Соціолінгвістика: нав. посібник / Лідія Антошкіна, Гелена Красовська, Петро Сигеда, Олексій Сухомлинов. Донецьк, 2007. 360 с.
5. Соціолінгвістичні студії / за заг. ред. Л. О. Ставицької. Київ, 2010. 288 с.
6. Перебийніс В. І. Статистичні методи для лінгвістів. Вінниця, 2001. 168 с.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ МІНІМУМ

Анкетування, атрибут мови, багатомовність, білінгвізм, білінгвізм індивідуальний, білінгвізм масовий, варіативність, вернакуляр, вибірка, двомовність, демографічна потужність мови, державна мова, диглосія, діахронна соціолінгвістика, дійсна середня частота, домінантна (основна) мова, дослідження лонгітюдне, дослідження пілотне, друга мова, експериментальна соціолінгвістика, етнічна мова, змішання мов, імовірна похибка у визначенні середньої частоти, інтервал «дійсної середньої», інтерференція, код, кодифікація, койне, комунікативна компетенція, комунікативна ситуація, комунікація, конфігурація мов, кореляційний аналіз, кореляція негативна, кореляція позитивна, корпусне планування, креольська мова, лінгва франка, літературна мова (стандарт), макросоціолінгвістика, материнська мова, мертва мова, міжнародна мова, мікросоціолінгвістика, мовленнєва поведінка, мовна компетенція, мовна особистість, мовна політика, мовна ситуація, мовна ситуація ендоглосна/ екzogлосна, мовна ситуація збалансована/ незбалансована, мовна спільнота, мовне будівництво, мовне планування, напівмовність, національна мова, офіційна мова, перемикання кодів, перша мова, піджин, просторіччя, професійна мова, реєстри мови, рідна мова, середнє квадратичне відхилення, середня вибіркова частота, синхронна соціолінгвістика, сленг (сленгізм), соціальна група, соціальна диференціація мови, соціальна роль, соціальний престиж, соціальний статус, соціально-комунікативна система, соціолект (соціальний діалект), соціолінгвістика, соціолінгвістичний експеримент, соціологія мови, спостереження, стандартизація, статусне планування, субкод, суржик, суржикізм, сфера використання мови, уніфікація, форма існування мови, функціональна потужність мови, «хі-квадрат» критерій.

ТЕМАТИЧНІ ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Витоки й напрями соціолінгвістики.
2. Здобутки й перспективи української соціолінгвістики.
3. Соціально-комунікативна система.
4. Мовний код, субкоди.
5. Англійська як мова глобального спілкування.
6. Перемикання кодів.
7. Мовна інтерференція.
8. Мовна ситуація: основні характеристики.
9. Типологія мовних ситуацій.
10. Специфіка мовної ситуації в Україні.
11. Двомовність.
12. Білінгвізм і диглосія.
13. Суржик.
14. Завдання та складники мовної політики.
15. Типи мовної політики.
16. Мовне планування.
17. Мовна політика України.
18. Мовне законодавство України.
19. Методи соціолінгвістичних досліджень.
20. Відбір інформантів.
21. Методи збирання матеріалу під час соціолінгвістичних досліджень.
22. Методи оброблення даних, отриманих під час соціолінгвістичних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця : ТВОРИ, 2020. 920 с.
2. Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики : навч. посіб. Київ : КМА, 2010. 243 с.
3. Мацюк Г. До витоків соціолінгвістики: Соціолінгвістичний напрям у мовознавстві. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 432 с.
4. Мацюк Г. Прикладна соціолінгвістики: Питання мовної політики: навч. посіб. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 432 с.
5. Соколова С. О. Актуальні проблеми сучасної української соціолінгвістики. *Українська мова*. 2019. № 1. С. 36–44.
6. Соціолінгвістика: Інтеграційний напрям досліджень. Навчальна дисципліна / за ред. Галини Мацюк. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 280 с.
7. Соціолінгвістичні студії / за заг. ред. Л. О. Ставицької. Київ, 2010. 288 с.
8. Boxer D. Applying Sociolinguistics. Domains and face-to-face interaction. 2002. 244 p.
9. Journal of Sociolinguistics. *Wiley Online Library*. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/journal/14679841?msocid=3b0ee633c05466bb0094f2d4c14667c0>.
10. Sociolinguistics. *EBSCO*. URL: <https://www.ebsco.com/research-starters/language-and-linguistics/sociolinguistics>.
11. Sociolinguistics. *Encyclopaedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/science/sociolinguistics>.
12. Trudgill P. Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society. Penguin Books, 2000. 222 p.

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Крапива Юлія Василівна

ОСНОВИ СОЦІОЛІНГВІСТИКИ

Методичні вказівки
та матеріали для організації самостійної роботи для здобувачів
вищої освіти першого (бакалаврського) рівня денної форми навчання за
спеціальністю В11 «Філологія» («Прикладна лінгвістика»)

В авторській редакції

Підписано до розміщення 23.10.2025. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 1,43. Обсяг 0,449 Мб. Зам. № 365/25.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна